

KNJIŽNICE V TURISTIČNIH KRAJIH

Janko Krek

Ta tema pri nas doslej še ni bila obravnavana, celo v tuji literaturi jo redko zasledimo in je seveda v našem knjižničarstvu nezorana ledina. Tudi knjižnice v turističnih krajih imajo svoje poslanstvo, ki pa se ga doslej v glavnem niso niti zavedale, niti opravljale. To pa predvsem zaradi neugodnih materialnih možnosti in slabih prostorov in pa, ker jih ni nihče opozoril na funkcijo knjižnice v sklopu turističnih prizadevanj posameznega kraja. Zato se mi zdi, da je danes pravi čas, spregovoriti malo več o tem, pa bomo lahko kdaj v prihodnje tudi že pokazali rezultate specialnega dela in vloge knjižnic v turističnih krajih. Pri obdelavi teme sem se moral naslanjati le na lastne izkušnje, obiske knjižnic in pogovore s posameznimi knjižničarji. Nisem imel na razpolago drugih virov in jih tudi nisem zasledil veliko ne v domači, ne v tuji literaturi, niti med gradivom o delu FIAB in UNESCO.

Vse večji razvoj turizma pri nas in vse večji pomen te veje gospodarstva v splošnem gospodarskem napredku nas silita, da se vedno več panog, od trgovine, gostinstva, pa do kulturnih institucij vključuje v skupno akcijo z geslom: dajmo gostu čimveč, v vseh ozirih ga zadovoljimo, omogočimo mu, da potroši čimveč še za druge storitve, ne samo za penzijske, ponudimo mu dovolj kulturne zabave in razvedrila. Ko smo se pred leti šele dokopali do spoznanja, da je lahko turizem ena najbolj donosnih panog gospodarstva, še nismo imeli nobenih poletnih prireditev, koncertov, turističnih atrakcij itd. Mislili smo, da je dovolj, če se gost dobro naje in naspí. Zatem pa smo le spoznali, da je pomembno tudi to, da je gost zadovoljen in končno smo se naučili, da je važno tudi, koliko gost zapravi, posebno za nepenzijske storitve. Danes se vsega tega že zavedamo, vendar pa marsičesa še nimamo, prav zaradi mnenja, naj se s turizmom ukvarja le tisti, ki ima od njega neposredne koristi, ali pa mnenja nekaterih: le kaj ima kultura opraviti pri turizmu — čeprav vsi vemo, da gremo največkrat po svetu prav zaradi ogleda kulturnozgodovinskih znamenitosti ali raznih prireditev in razstav. Naša dežela je v geografskem in kulturnozgodovinskem pogledu izredno pestra in zanimiva za turiste, domače in tuje. Zato iz leta v leto zaznamujemo porast turističnega prometa in niso prazna optimistična predvidevanja o nadaljnjem razvoju tudi v prihodnje. O tem nam govore tile podatki in primerjave:

V Sloveniji:	tujci	nočitve	domači	nočitve
1958:	111 365	335 961	475 611	1 727 829

Skupaj: 586 976 gostov, 2 063 790 nočitev

1967: 2 070 248 gostov, 5 428 086 nočitev.

Povečanje 1958—1967: 1 483 272 gostov, 3 324 296 nočitev.

Če bi pa prišteli k tem podatkom še prehodne goste, bi bile številke še veliko večje. Vsi gostje, ki prihajajo k nam, se radi spet vračajo, prihajajo pa tudi že zahtevnejši gostje, ki jim bomo morali ponuditi še večjo izbiro dodatnih storitev. Te dodatne storitve (razstave, prireditve, časopisi itd.) bi lahko pripravile in opravile tudi knjižnice posameznega turističnega kraja ali področja. Tu gre torej predvsem za popestreno, dopolnjeno in prijetnejše bivanje gostov — domačih in tujih. S tem bi se knjižnice obrnile tudi navzven in ne bi bile več zaprte v svoj stalni krog bralcev.

Različne vrste turizma bi zahtevale tudi raznovrstne knjižnice, da bi lahko zadovoljile specifičnega gosta. Glede na dobo bivanja ločimo dve veliki skupini turistov:

- a) prehodni gostje — turisti,
- b) stalni gostje.

Prehodni turizem se pri nas vse bolj uveljavlja in gostje, ki želijo, da bi videli čimveč, skrajšujejo dobo bivanja. Ti bi v čitalnici sicer prebrali časopis, za kaj drugega pa nimajo časa. Zato bomo večjo pozornost posvetili stalnim gostom.

Naši lepi kraji, letovišča, kopališča in toplice imajo dovolj možnosti tudi za turizem te vrste, ki pa ima glede na kraj in namen rekreacije različne veje. Pri nas poznamo posebno tri veje stalnega turizma, ki se razvijajo vsaka v svojem geografsko določenem področju:

1. turizem v obmorskih krajih,
2. alpski turizem,
3. zdraviliški turizem.

Obmorski gostje so navadno mlajši ljudje, veliko časa porabijo za sončenje in kopanje, kamor jih pogosto spremlja tudi primerna knjiga. Ob slabem vremenu si zelo radi ogledujejo znamenitosti, radi bi prebrali tudi kakšen časopis ali časnik itd. Zanima jih tudi pomorska literatura oziroma literatura o morju.

Gostje v alpskih krajih so navadno starejši. Precej časa sicer porabijo za sprehode in ogleda, radi tudi sedejo v čitalnico, saj jim je dnevno branje časopisa skoraj življenjska potreba in jih včasih odbija od bivanja pri nas prav to, da jim niso vsak dan dosegljivi časopisi in časniki v njihovem jeziku in iz njihove domovine. Posebno radi bi spoznali našo deželo prek turistične literature, prevodov literarnih del naših pisateljev, zanimajo se za vse kulturne, folklorne in zgodovinske znamenitosti. Radi bero tudi planinsko literaturo.

Zdraviliški gostje si morajo zaradi dolgotrajnega zdravljenja na čim prikladnejši način krajšati čas, včasih so celo nepremični, morajo

se držati točnega zdraviliškega reda. Zato jim je knjiga posebno ljuba in včasih tudi edina prijateljica. Ta naj bi bila taka, da jih razvedri in jih popelje v stran od dnevnih skrbi, misli na bolezen in življenjske tegobe.

Pri razvrstitvi gostov glede na kraj bivanja pa je za zadovoljevanje kulturnih potreb prav s strani knjižnic zelo pomembna struktura gostov glede na to, ali so domači ali tuji, katerih je več in iz katerih držav so. Takšen pregled strukture gostov in kvalifikacija namembnosti in pomena posameznega turističnega kraja nam lahko končno dá osnovno napotilo za ureditev knjižnic in njeno nabavno politiko, pa tudi usmerja zahteve njenega dopolnilnega dela (razstave, predavanja itd.).

Današnje stanje knjižničarstva v turističnih krajih kaže zelo žalostno sliko. Matične knjižnice so v glavnem v občinskih središčih, ki pa navadno niso istočasno tudi turistična središča. Zato je razvoj knjižnic v teh krajih počasnejši, delo utesnjeno in imajo osnovni namen ustreči vsaj stalnim domačim bralcem in nič več. Knjižnice v teh krajih, če sploh so (npr. Bovec, Radovljica, Bohinj, Piran, Slovenj Gradec itd.) nimajo niti čitalnic, niti fonda primernih knjig, ustreznih in dovolj velikih prostorov (Bled, Bohinjska Bistrica!), niso odprte dovolj časa, posebno takrat, ko jih bralec potrebuje (navadno samo enkrat do trikrat na teden, zvečer sploh niso odprte, prav tako ne ob slabem vremenu itd.), da o aktivnem kadru z znanjem tujih jezikov, ki bi bil pripravljen organizirati kakršnekoli kulturne prireditve (literarne večere, večere z diapozitivi itd.) ali razstave, ki bi pritegnile goste, sploh ne govorimo. Posebno pomembne so v turističnih krajih čitalnice. V njih bi moral biti dober izbor časopisov, pač glede na strukturo gostov. Takšno čitalnico ima samo Bled, a še ta ni v rokah knjižnice, temveč jo vodi in vzdržuje Zavod za pospeševanje turizma. Čitalnica je zelo obiskana, posebno v deževnem vremenu. Od maja do oktobra je odprta vsak dan dopoldne in popoldne ter ima glede na strukturo gostov zadovoljiv izbor periodik (7 nemških, 4 italijanske, 3 francoske, 2 holandski, 2 angleški in 2 švicarski, skupaj 20 časnikov in časopisov iz tujine, vse domače časnike ter primeren izbor časopisov). Samo za nabavo periodik porabijo na leto 10 000 dinarjev in za vzdrževanje 20 000 dinarjev, skupaj 30 000. S stalno razstavo izdelkov jugoslovanske industrije in obrti pridobijo z najemnino 20 000 lastnih dohodkov in le eno tretjino krije Zavod za pospeševanje turizma iz drugih dohodkov (vstopnine, parkiranje itd.), vsekakor pa ima čitalnica na Bledu pomembno vlogo pri splošnem počutju gostov in je posebno v dežju vedno polna. Lahko bi jo še dopolnili s primernim izborom knjig v jezikih blejskih gostov in bi tako dobili prvi primer knjižnice za turistične namene na Slovenskem. Saj za sedanjo knjižnico na Bledu ne moremo reči, da rabi tudi v turistične namene, čeprav jo vsako leto obiše okoli 50 stalnih gostov Bleda. V ilustracijo nevzdržnega stanja naj citiram samo del članka Mirana Kende v »Delu« z dne 25. 3. 1967: »Blejska knjižnica ima lepo število knjig, po katerih radi segajo domačini in najbrž bi tudi tuji, ko bi bile knjige v primernem in dostopnem prostoru. Trenutno je knjižnica v zasebni hiši in v majhnem

prostoru, kjer so knjige natlačene po policah do stropa ...«. Problem blejske knjižnice se tudi letos ni premaknil z mrtve točke. Krajevna skupnost je predlagala salamonsko rešitev, naj bi knjižnico kar vskladiliščili, dokler ne bi dobili primerne prostora. Čeprav je na Bledu precej praznih prostorov, za knjižnico jih ni. Knjižnica ima tudi precej tujejezičnih knjig, vendar so zastarele, novih pa si že zaradi neprimernih prostorov ne more privoščiti. Stika s Turističnim društvom ne najde in tako se Bled, kljub lepi čitalnici, ne more pohvaliti tudi s knjižnico, ki bi jo radi obiskovali tuji in domači gostje. V Bohinjski Bistrici je knjižnica kar v sobi za sestanke in je zaradi pomanjkanja prostora ogrožen celo njen obstoj, medtem ko ob jezeru, kjer bi bilo najbolj potrebno, ni nobene čitalnice, kaj šele knjige, čeprav je znano, da se v Bohinju najbolj dolgočasijo, posebno v dežju. Knjižnica v Bovcu bi v sodelovanju z Alp hotelom lahko poskrbela za holandske goste, da bi dobili v roke vsaj dnevno časopisje v svojem jeziku.

Lahko torej rečemo, da smo na začetni stopnji prizadevanj, da bi dobili naši turistični kraji tudi primerne knjižnice in čitalnice, ki ne bi rabile samo domačinom, ampak tudi gostom. Sodim, da tu ni vse samo vprašanje denarja, ki bi si ga v sodelovanju s turističnimi organizacijami, krajevnimi skupnostmi in drugimi lažje zagotovili, ampak da je osnovno vprašanje sodelovanje z njimi in zavzeto delo.

Knjižnica v turističnem kraju naj bi torej bila takale:

1. *Prostori*. Bili naj bi vsekakor v središču (centru) kraja, na vidni točki, najboljše v pritličju, lepo, moderno urejeni in dostopni s ceste, vsekakor pa dobro označeni v jezikih gostov tistega kraja. Prostori naj bi obvezno imeli čitalnico, kamor bi gostje radi — posebno ob večerih, ob slabem vremenu — posedli. Bili naj bi tudi dovolj veliki, zračni in svetli, s prijetno teraso — zunanjim čitalnim kotičkom.

2. *Izbor knjig*. Poleg sodobnih domačih del, ki bi jih s pridom brali domači gostje, naj bi knjižnica imela v svojem fondu ločeno po jezikih tudi knjige v tujih jezikih glede na frekvenco in strukturo tujih gostov. V izboru naj bi bila tudi lažja sodobna dela z umetniško kvaliteto, vsekakor pa dosegljivi prevodi iz slovenske in jugoslovanske književnosti v tujem jeziku. V izboru naj bi bila tudi tako imenovana lažja »rekrea-cijska literatura«. Izbor naj bi se vsako leto dopolnjeval z novimi knjigami v posameznih jezikih, da bi bila knjižnica aktualna tudi za stalne goste. V čitalnici naj bi bila poleg domače periodike tudi tuja, v ustreznem razmerju s strukturo gostov. Posebno kraji z dolgo zimsko in poletno sezono, npr. Kranjska gora, naj bi se oskrbeli s periodikami glede na goste v poletni in v zimski sezoni. Prost pristop in moderna ureditev sta tudi med osnovnimi zahtevami. Izbor naj bi se ravnal tudi glede na to, v katerem področju je knjižnica in katere goste od zgoraj navedenih kategorij (prehodne ali stalne) zajema.

3. *Oblike sodelovanja in stika z gosti*. Turist, ki pride v določen kraj, dobi prve informacije v hotelski recepciji, agencijski pisarni ali turističnem biroju, zato bi morali vsi uslužbenci v informativni službi dobro poznati knjižnico in njeno delo ter jo priporočiti gostu. V večjih

krajih z lastnim tiskanim informativnim gradivom obvestilo o času poslovanja in mestu knjižnice ne sme izostati, prav tako morajo biti navedene tudi prireditve, ki jih knjižnica organizira. Poleg tega naj bi tudi knjižnica sama s primernimi napisi opozarjala nase. Zelo lep primer takšnega tiskanega informativnega gradiva so »Blejske turistične informacije 1968«, ki navajajo vse podatke o knjižnici in čitalnici, prav tako pa sta obe ustanovi označeni tudi na priloženem informativnem zemljevidu. Informacije so bile natisnjene v vseh svetovnih jezikih in v veliki nakladi. Dobi jih vsak gost, ki pride v hotel. Škoda je le, da knjižnica ni primerna za tako razvit turistični kraj. Vsekakor je pomemben tudi prvi stik knjižničarja z obiskovalcem, ki naj ga pritegne, da bo še večkrat prišel v knjižnico in jo priporočil tudi svojim znancem v hotelu in doma. Sem spada tudi ureditev posebne vitrine v hotelih z ovitki novih knjig in opozorilom o poslovanju knjižnice.

4. *Osebnje knjižnice v turističnem kraju.* Izbor delavcev v knjižnici turističnega kraja je zelo pomemben. Knjižničar mora v prvi vrsti obvladati svojo stroko in imeti širok razgled po literaturi, posebno tistih narodov, katerih obisk pričakuje. Poleg tega mora poznati ali vsaj delno obvladati jezik obiskovalcev, biti mora priljuden in ustrezljiv. Poleg tega naj bi bil tudi dober organizator in informator. Znati mora domačemu ali tujemu gostu predstaviti svoj kraj in njegove značilnosti ter mu posredovati različne informacije.

5. *Druge oblike dela knjižnice v turističnih krajih.* Poleg osnovne knjižničarske funkcije (izposoja knjig na dom in v čitalnici, izposoja periodik v čitalnici) bi knjižnice v turističnih krajih lahko pripravile svojim gostom tudi:

razstave: knjižne razstave (novih knjig, del kakega domačega pisatelja, izbor ob posebnih prilikah itd.), likovne razstave, predvsem domačih slikarjev z možnostjo prodaje, razstave motivov svojega področja, folklornih ali muzejskih predmetov, razstave turistične fotografije;

literarne večere in predavanja: literarni večeri za domače goste z izborom nastopajočih in literature, ki je vezana na določeno turistično področje, literarne večere pisateljev domačinov, literarne večere za tuje goste s prevodi iz del domačih avtorjev. Predavanja o zanimivostih, kulturno-zgodovinskih spomenikih svojega področja (s filmom ali diapozitivi);

klubski večeri v čitalnici: skupno poslušanje izbranih plošč s komentarjem, klubski prikazi literarnih del, prikazovanje kratkih filmov itd.

Gotovo so še druge oblike dela, ki bi pritegnile goste turističnega kraja ter jim popestrile in obogatile bivanje. Treba je samo izbrati tiste, ki so gostom najbolj dostopne in za katere drugi turistični činitelji ne skrbijo.

Kraji, ki naj bi razvili tip »knjižnice v turističnem kraju« v večjem ali manjšem obsegu, bi po sedanjem turističnem prometu bili:

v alpskem področju: Bled, Bohinj (Bistrica in Jezero; tudi domači lastniki weekendov), Kranjska gora, Jezersko, Bovec, Kobarid, Skofja Loka, Radovljica;

v obmorskih krajih: Koper, Portorož, Piran in Izola;

v zdraviliščih: knjižnice zdravilišča ali ljudske knjižnice: Radenci, Rogaška Slatina, Dobrna, Laško, Dolenjske, Šmarješke in Čateške Toplice.

Vse to razglabljanje o knjižnicah v turističnih krajih je prvo, uvod za delo in urejevanje v prihodnje, ki mora seveda potekati v tesnem sodelovanju s turističnimi društvi, gostinskimi organizacijami in vsemi, ki skrbijo za dobro počutje gostov. Tip knjižnice v turističnem kraju ne more biti stisnjen v kalup, ampak si ga po svojih potrebah in zahtevah oblikuje vsak kraj sam. Osnovno pa je: knjižnice v turističnih krajih se morajo odpreti navzven in koristno služiti vsem, ki bivajo v določenem kraju stalno ali začasno.

KNJIŽNICE V TERMALNIH IN MINERALNIH ZDRAVILIŠČIH

Bogo Komelj

Začetek knjižnic za bolnike v bolnišnicah in zdraviliščih sega v 19. stoletje. Najprej so nastajale v Angliji, od tam pa so se širile na kontinent. Po vsebini so bile verskega in nabožnega značaja in so imele namen psihično pripraviti bolnika na usodo, ki ga čaka. Polagoma pa se je začela vsebina teh knjižnic spreminjati in že pred prvo svetovno vojno je v njih prevladovala lahka in manj vredna literatura z namenom zabavati bolnika. Vsebinsko se te knjižnice niso bistveno spremenile do konca druge svetovne vojne.

Dejstvo, da primerna knjiga odvrne bralca od razmišljanja o bolezni in da misli usmeri drugam, je začela uporabljati moderna medicina v zdravljenju nekaterih bolezni, predvsem tistih, ki so psihičnega izvora. Tako je nastala biblioterapija, to je metoda, ki uporablja branje knjig kot pomoč pri zdravljenju bolnika. Definicija biblioterapije se v medicini opredeljuje kot zdravljenje s pomočjo tiskane besede, primerno izbrane glede na duševno in kulturno raven bolnika, upoštevajoč bolnikov poklic, zanimanje in psihični odnos do bolezni. Biblioterapija ima mnogo skupnega s psihiatrijo in psihologijo. V knjižničarskem jeziku pa razumemo pod biblioterapijo nego, restavriranje in konserviranje knjig. Zelo velik napredek v medicinski biblioterapiji so dosegli predvsem Belgijci, Čehi in Slovaki. Že leta 1957 so imeli Belgijci v vidu biblioterapije 60 knjižnic z nad 70 000 knjigami in to 37 knjižnic v bolnišnicah, ostale pa v zdraviliščih. Velikost knjižnice je odvisna od števila ležišč in Belgijci so postavili kriterij 4 knjige na eno posteljo v bolnišnicah in 10 knjig na eno ležišče v zdraviliščih. Na Čehoslovaškem pa je norma najmanj 800 knjig na 200 postelj, nato 2600 knjig na 400 postelj, 3500 knjig na 400—600 postelj ter 5000 knjig na 600 do 1000 postelj in 10 do 20 tisoč knjig na ustanovo, ki ima nad